

Boardletter 2024

Gemeente Arnhem, 12 november 2024

Aan het college van burgemeester en
wethouders van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Onderwerp
Boardletter 2024

Datum
7 november 2024

Ons kenmerk
GEM01153

Deloitte Accountants B.V.
Meander 551
6825 MD ARNHEM
Postbus 30265
6803 AG ARNHEM
Nederland

Tel: 088 288 2888
www.deloitte.nl

Geacht college,

Hierbij brengen wij verslag uit van de bevindingen naar aanleiding van de recentelijk afgesloten interim-controle. De aanpak en de aandachtspunten van deze tussentijdse controle, die wij hebben uitgevoerd in opmaat naar de controle van de jaarrekening 2024 van de gemeente Arnhem, zijn vastgelegd in het auditplan 2024.

Wij benadrukken dat de interim-controle primair is bedoeld om de interne-beheersingsmaatregelen in uw organisatie te beoordelen en te toetsen, als basis om te komen tot een oordeel over de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening 2024 opgenomen informatie. Daarnaast heeft de interim-controle als doel om de aandachtspunten voor de jaarrekening 2024 te signaleren en onder uw aandacht te brengen.

Wij merken op dat deze boardletter is opgesteld ten behoeve van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem en niet zonder onze toestemming aan derden mag worden verstrekt.

Wij hebben deze rapportage met de wethouder financiën, de wethouder bedrijfsvoering, de directeur bedrijfsvoering, de concerncontroller en een afvaardiging van de ambtelijke organisatie besproken **en op 2 december 2024 hebben wij onze boardletter toegelicht aan de leden van de auditcommissie**. Wij vertrouwen erop u hiermee van dienst te zijn en danken u en uw medewerkers voor de plezierige samenwerking tijdens de interim-controle en bij de totstandkoming van deze boardletter.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. J.J. Zuidema RA

Inhoudsopgave

Kernboodschap interim-controle en managementsamenvatting	4
Bevindingen interim-controle	6
Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2024	14
Bijlage Reikwijdte van onze werkzaamheden	16

Contact

Wij beantwoorden graag uw vragen over deze boardletter:

Jaapjan Zuidema
Partner
Deloitte Accountants B.V.
Tel: 088 288 1647
jzuidema@deloitte.nl

Marnix van de Visch
Senior manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: 088 288 1644
mvandevisch@deloitte.nl

Len Brandts
Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: 088 288 0750
lbrandts@deloitte.nl

Niek Bonekamp
Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: 088 288 1477
nbonekamp@deloitte.nl

Kernboodschap interim-controle en managementsamenvatting

Kernboodschap interim-controle en managementsamenvatting

De basis voor onze controle is het auditplan 2024, dit plan is afgestemd met een afvaardiging van de ambtelijke organisatie en besproken met de auditcommissie op 14 oktober 2024. In deze boardletter geven wij u inzicht in de (ontwikkeling van de) interne beheersing van de gemeente Arnhem. Wij hebben tijdens onze interim-controle de procesrisico's onderzocht, en hebben ons primair gericht op de opzet en het bestaan van de interne-beheersingsmaatregelen, voor zover relevant voor de controle van de jaarrekening 2024. In deze kernboodschap koppelen wij ons overstijgende beeld naar aanleiding van de interim-controle aan u terug, waarbij een beknopte managementsamenvatting voor de gemeente Arnhem is toegevoegd. In het hoofdstuk 'Bevindingen interim-controle 2024' hebben wij onze bevindingen meer in detail toegelicht.

Onderwerp

Boodschap

Overall beeld interim-controle 2024

De ontwikkelingen binnen de gemeente Arnhem volgen elkaar in een hoog tempo op. In deze dynamische tijden is het voor de gemeente Arnhem belangrijk om strak te blijven sturen op betrouwbare prognoses en de tussentijdse informatievoorziening. De grootste (financiële) uitdagingen voor de gemeente Arnhem liggen op het gebied van de financiering van de WMO en Jeugdzorg, de woningbouwopgave welke door de gemeente wordt aangepakt in de ambitieuze binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen rondom Spoorzone Arnhem-Oost, Kronenburg en Nijmeegseweg en de aangekondigde bezuinigingen vanuit de Rijksoverheid.

De gemeente Arnhem staat aan de vooravond van één van de grootste binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen die ooit in de stad hebben plaatsgevonden. De gebiedsvisie voor Spoorzone Arnhem-Oost is inmiddels vastgesteld en op korte termijn zal voor de deelgebieden ook de grondexploitatie vastgesteld worden. Deze majeure projecten vragen veel van het college en de ambtelijke organisatie. De krapte op de arbeidsmarkt die naar verwachting ook in de komende jaren zal aanhouden, het dreigende tekort aan grondstoffen en de voortdurende stikstofcrisis vragen veel van de wendbaarheid van de organisatie.

Kortom: Is de gemeente voldoende wendbaar om vertragingen binnen een project om te zetten in een versnelling van een ander project? Een prioritering in de ambities is noodzakelijk. Een belangrijk aandachtspunt blijft de realisatiekracht van de organisatie om ondanks de genoemde uitdagingen ook in de toekomst de ambities van raad en college te kunnen blijven realiseren. Dit aspect zal voorafgaand aan de politieke besluitvorming zorgvuldig afgewogen moeten worden.

Deze ambities bieden een (gedeeltelijke) oplossing voor verschillende uitdagingen (woningtekort, bereikbaarheid, klimaatproblematiek) waar Arnhem mee te maken heeft. Tegelijkertijd zal een uitbreiding van de stad in aantallen inwoners er toe leiden dat de komende jaren de druk op sociale voorzieningen zal toenemen.

Ondanks de in de begroting ingerekende bezuinigingen probeert de gemeente Arnhem op een innovatieve en vooruitstrevende wijze de uitdagingen die op de gemeente af komen aan te pakken. De geijkte werkzaamheden op een andere wijze aanpakken en proberen de problemen echt op te lossen kenmerken deze denkwijze. Zo zijn er bijvoorbeeld nieuwe plannen voor het aanpakken van de schuldenproblematiek door het kwijtschelden van de schulden en de schuldenproblematiek bij de kern aan te pakken.

De gemeente Arnhem heeft in de afgelopen jaren stappen gezet in het verbeteren van de interne beheersing en het optimaliseren van haar derde lijn controle. Dit vertaalt zich in een positieve constatering dat de gemeente in control is, de basis op orde heeft om de verschillende uitdagingen aan te gaan die de stad voor haar heeft liggen.

Bevindingen interim-controle

Bestuurlijk relevante bevindingen
en aanbevelingen interim-controle

Bevindingen interim-controle

Onderwerp

**Interne beheersing |
Governance,
Financiering, beheersing
en verantwoording
Spoorzone Arnhem-Oost**

Boodschap

In november 2024 wordt de gebiedsexploitatie Spoorzone Arnhem-Oost in het gebied tussen Coberco, het AKZO terrein, Industriepark Kleefsewaard en de Kenniscampus regio Arnhem vastgesteld. Als onderdeel van de gebiedsexploitatie zijn drie grondexploitatie-opzetten (Schaapsdrift, Presikhaaf 3 en Rijnpark) opgesteld. De gemeente Arnhem wil hier in samenwerking met o.a. ProRail en de NS de projecten realiseren. Wanneer in november 2024 de gebiedsexploitatie door de raad wordt vastgesteld dan committeert de gemeente Arnhem zich voor een lange periode aan één van de grootste gebiedsontwikkelingen die de gemeente Arnhem ooit heeft gedaan.

Als onderdeel van de accountantscontrole hebben wij periodiek overleg met medewerkers van de gemeente Arnhem die betrokken zijn bij de voorbereidingen en financiële verantwoording van het project. Uit de risicoanalyses blijkt dat naast de financiële risico's ook terechte aandacht is voor de niet-financiële risico's, zoals op maatschappelijk en organisatorisch gebied. Deze laatste gaat in op het hebben van voldoende (ambtelijke) capaciteit voor het uitvoeren van het project. Wij hebben geconstateerd verschillende scenario's zijn doorgerekend maar dat in de businesscase één scenario volledig is weergegeven. Ons advies is om bij **majeure, langjarige projecten** verschillende scenario's (best-case vs. worst-case) weer te geven en hiermee invulling te geven aan het inzichtelijk maken van de financiële impact van deze mogelijke scenario's. Wat gebeurt er bijvoorbeeld als de kosten voor het uitplaatsen van het Spooreplacement hoger uitvallen dan het ingerekende bedrag? Wat doet de gemeente Arnhem als geen subsidie van bijvoorbeeld de Provincie wordt ontvangen? Hiervoor zouden het opstellen van een worst-case scenario en een best-case scenario in de calculaties een hulpmiddel kunnen zijn bij de toekomstige besluitvorming.

De belangrijkste risico's voor project Spoorzone Arnhem-Oost hangen samen met de risico's die ook voor reguliere grondexploitaties van toepassing zijn. Dit zijn bijvoorbeeld de hoogte van de inflatie en de effecten hiervan op de opbrengsten en de bouwkosten, de effecten van de stikstofdiscussie op de doorlooptijd van het project, eventueel circulair bouwen in de openbare ruimte als bijdrage aan de energietransitie en de krapte op de arbeidsmarkt wat kan leiden tot vertraging.

Wij hebben kennis genomen van de onderbouwingen die ten grondslag liggen aan de businesscases van de gebiedsvisies. De controle op de juistheid van de waardering van de grondexploitaties voeren wij uit met de jaarrekeningcontrole. Het is belangrijk dat college en raad een weloverwogen beslissing nemen waarbij kans en impact van het voordoen van (de bovengenoemde) risico's zo goed als mogelijk worden bepaald en waarbij tevens inzichtelijk is hoe het college de onderkende risico's beheerst. Door het verdelen van de gebiedsexploitatie in de verschillende deelgebieden zijn er meerdere beslismomenten voor het college en de raad waardoor bijgestuurd kan worden of ervoor gekozen kan worden om bepaalde onderdelen gedeeltelijk of niet uit te voeren. Hierbij moet wel voldoende aandacht blijven voor de integraliteit van het project voor het realiseren van de verschillende maatregelen. Met het aanpassen van de systematiek voor het bepalen van het weerstandvermogen waarbij risico's zo realistisch mogelijk in de tijd worden weggezet zorgt ervoor dat deze betrouwbaarder gekwantificeerd kunnen worden.

Governance

De gebiedsontwikkeling Spoorzone Arnhem-Oost is opgedeeld in vijf deelgebieden; de drie wijken en twee overkoepelende deelgebieden. In de komende periode zullen de afspraken over de wijze waarop de projectorganisatie vormgegeven wordt verder uitgewerkt worden. Ook worden afspraken gemaakt over de verschillende mandaten en bevoegdheden en de wijze waarop de raad geïnformeerd wordt (als onderdeel van grip op grote projecten / binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen) en de mogelijkheden die geschapen worden om tussentijds bij te kunnen sturen. Ook de samenwerking met de verschillende betrokken partijen zal hierin verder uitgewerkt worden.

Bevindingen interim-controle

Onderwerp

Boodschap

Strategische investeringen in relatie tot uitvoeringskracht

Belangrijke investeringsthema's voor de gemeente Arnhem hebben onder andere betrekking op de bereikbaarheid, mobiliteit, openbare ruimte en grondexploitaties. Wij hebben in het verleden signaleerd dat de (beschikbare) capaciteit binnen de gemeente Arnhem en ook de capaciteit van externe partijen niet altijd voldoende waren om de ambities van de gemeente Arnhem binnen de gestelde termijnen te kunnen realiseren. In voorgaande jaren hebben wij u gerapporteerd dat de gemeente Arnhem jaarlijks positievere resultaten behaalt dan begroot. Dit wordt onder meer verklaard door in een relatief laat stadium extra beschikbaar gestelde middelen via de Algemene Uitkering, een toename van het aantal en de omvang van de Specifieke Uitkeringen (SPUK's) en aanvullende budgetten voor de BUIG via de septembercirculaire. Over voorgaande jaren hebben wij ook geconstateerd dat de door de raad beschikbaar gestelde investeringskredieten niet volledig benut worden. Dit laatste geeft dus aan dat op dit gebied niet alle ambities van de gemeente Arnhem worden waargemaakt / uitgevoerd.

In 2024 heeft de gemeente Arnhem stappen gezet om de realisatiekracht beter in balans te brengen met de ambities van de gemeente. Door bij het indienen van de investeringsvoorstellen al aan te geven welke limieten aan de uitvoeringskracht / capaciteit van de organisatie zitten, welke projecten prioriteit hebben, welke projecten intern of extern uitgevoerd worden en welke projecten uitgesteld moeten worden is het voor de raad beter mogelijk om hier een weloverwogen besluit over te nemen. Wanneer besloten wordt om ambities ondanks een beperkte capaciteit toch uit te voeren, kan het dus noodzakelijk zijn om uw organisatie te versterken of externe expertise in te huren. **Wij vinden het een positieve ontwikkeling dat de gemeente Arnhem specifiek aandacht besteedt aan de haalbaarheid van grote, majeure projecten in de raadsvoorstellen.** Dit geeft uw raad inzicht in de uitdagingen en de mogelijkheid om hier tijdig op te reageren in de besluitvorming.

Grip op grote projecten

Door het op korte termijn starten van een aantal omvangrijke en risicovolle projecten zoals het Integraal Huisvestingsplan (IHP) en Spoorzone Arnhem-Oost onderschrijven wij het belang dat de raad geeft aan de informatievoorziening rondom grote projecten.

Voorafgaand aan de besluitvorming van deze projecten wordt een risicoanalyse uitgevoerd binnen de gemeente of door een expertbureau. Naar aanleiding van het uitgevoerde onderzoek worden aanbevelingen voor de inrichting van het risicomanagementproces gedaan. Dit sluit aan bij de door uw raad vastgestelde uitgangspunten. In 2024 zijn er verdere stappen gezet om ook het proces rondom de informatievoorziening te verbeteren zodat de grip van de gemeenteraad op stedelijke ontwikkelingen verbeterd kan worden. Met het instellen van de Raadswerkgroep Stadsontwikkeling geeft uw gemeente invulling aan de doelstellingen van de raad om grip op grote projecten te verbeteren met het oog op de grote ambities die de stad heeft. Dit start met het verkrijgen van structuur in de informatie die de raad ontvangt en het kunnen vertalen van deze informatie naar de gevolgen voor de stad en de organisatie. De uitkomsten van deze sessies zullen in de komende periode verder uitgewerkt worden en dit zal leiden tot vaste overlegmomenten waarin de gemeenteraad geïnformeerd zal worden over de voortgang van de verschillende grote binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen. Tijdens deze overlegmomenten zullen de risico's en calculaties besproken worden en zullen de ingezette beheersmaatregelen worden geëvalueerd. Indien de risico's dermate groot worden dat de uitvoering van het project niet binnen de gestelde financiële kaders kan worden uitgevoerd zal dit opnieuw ter besluitvorming aan uw raad worden voorgelegd.

Wij adviseren u om de publieke waarden (zoals de groenvoorziening in de wijk en parkeernormen) vanuit de gebiedsvisies onderdeel uit te laten maken van de raadsinformatie zodat de raad in positie gebracht wordt om een besluit te nemen wanneer de gebiedsvisies afwijken van de eerder vastgestelde publieke waarden. Daardoor wordt uw raad in positie gebracht om over de impact van verschillende scenario's op deze publieke waarden het debat te voeren.

Bevindingen interim-controle

Onderwerp

Boodschap

Aandachtspunt | Grondexploitatie

Om de krapte op de woningmarkt te verminderen en het aantal betaalbare woningen te vergroten zijn door de overheid ambitieuze plannen opgesteld om de nieuwbouw van woningen te versnellen. Dit is vastgelegd in de Woondeal 2.0 regio Arnhem – Nijmegen. Deze plannen zijn door de gemeente Arnhem vertaald naar de Woonvisie 2024-2034. Met de Woonvisie wil de gemeente Arnhem het aantal sociale huurwoningen en betaalbare koopwoningen vergroten zodat in de stad voor de inwoners voldoende ruimte blijft om te wonen. Voor het uitvoeren van omvangrijke nieuwbouwprojecten wordt door gemeenten gebruik gemaakt van grondexploitatieprojecten.

De uitvoering van deze grondexploitatieprojecten brengen een aantal aandachtspunten met zich mee zoals:

1. Als gevolg van de vaak lange looptijden van de grondexploitaties zijn deze projecten extra gevoelig voor volatiliteit in kosten en opbrengsten;
2. De gedurende de looptijd wijzigende rentepercentages;
3. De (beperkte) beschikbaarheid van grondstoffen en middelen;
4. De krapte op de arbeidsmarkt;
5. een langere doorlooptijd van de bouwwerkzaamheden werken risico-verhogend.

De calculaties voor de verschillende projecten strekken zich in veel gevallen uit over meerdere jaren en dit kan (bijvoorbeeld voor Schuytgraaf en Spoorzone Arnhem-Oost) oplopen tot tientallen jaren. De effecten van de met deze projecten samenhangende onzekerheden kunnen dus veel impact hebben op het resultaat (en de te treffen verliesvoorzieningen) van het project en dus op het resultaat van de jaarrekening van de gemeente Arnhem. Op basis van onze ervaringen in eerdere jaren met de grondexploitaties binnen de gemeente Arnhem hebben wij vastgesteld dat de gehanteerde uitgangspunten voor de calculaties grondig worden onderbouwd en worden voorzien van toereikende documentatie. Indien noodzakelijk wordt hier door de gemeente Arnhem ook externe expertise voor ingehuurd.

Project Kronenburg

Deze gebiedsontwikkeling omvat meer dan alleen een grondexploitatie. Oudere kantoren worden omgevormd tot betaalbare en duurzame woningen en er vinden binnen de gebiedsontwikkeling ook investeringen in de openbare ruimte plaats en een deel van de ontwikkeling zal faciliterend (door projectontwikkelaars) worden uitgevoerd. In 2023 hebben wij voor de eerste maal de calculaties van dit project gecontroleerd. Gelet op de complexiteit van deze binnenstedelijke ontwikkeling en de omvang van het project, hebben de opgestelde calculaties ook onze bijzondere aandacht voor de controle van de jaarrekening 2024. Naast de bijdragen van de gemeente is voor het project Kronenburg door het ministerie een bijdrage toegekend vanuit de woningbouwimpuls-regeling (WBI). Over de wijze van toerekenen van deze subsidieopbrengsten aan het project zijn door gemeente Arnhem en het ministerie afspraken gemaakt. De gemeente is tijdig gestart met de werkzaamheden waarmee voldaan is aan 1 van de vereisten van deze subsidie.

Gebiedsontwikkeling Nijmeegseweg

Na de vaststelling van het ontwerpbestemmingsplan Nijmeegseweg in juni 2023 zal naar verwachting begin 2025 het raadsvoorstel voor de gebiedsontwikkeling Nijmeegseweg voorgelegd worden aan de raad. De doelstelling is om Malburgen Oost en West beter met elkaar te verbinden en een groene(re) woonomgeving te creëren in het gebied tussen de John Frostbrug en de Gelredome / Nijmeegseplein. De omvang van dit project bedraagt 260 woningen in fase 1 en ongeveer 350 woningen in fase 2. De komende periode zullen de projectcalculaties voor deze opzet doorgerekend worden en deze zullen de basis vormen voor het raadsvoorstel. Aangezien de vaststelling van deze gebiedsontwikkeling niet meer in 2024 plaats zal vinden zal dit geen effect hebben op de jaarstukken 2024. Wij vragen u alert te zijn op de **haalbaarheid van** dit project in samenhang met de andere ambities van de stad, dit op het gebied van bereikbaarheid en capaciteit.

Bevindingen interim-controle

Onderwerp

**Interne beheersing |
Ontwikkeling financiële
beheersing sociaal
domein**

Boodschap

Actuele ontwikkelingen

Het sociaal domein kent een constante zoektocht naar het vinden van een balans tussen het verder verbeteren van de beheersing en de dagelijkse 'uitdagingen'. Wij zien binnen het sociaal domein de volgende uitdagingen voor de gemeente Arnhem. Overigens is de gemeente Arnhem hierin niet uniek en hebben veel gemeenten te maken met deze problematiek.

1. Uitvoering van de herstelregelingen Kinderopvangtoeslagenaffaire;
2. De vluchtelingencrisis;
3. Het aantal "zorgaanbieders" die niet voldoen aan de contractuele afspraken;
4. De toenemende schuldenproblematiek;
5. De financieringsproblemen voor de jeugdzorgaanbieders;
6. Toenemende kosten binnen de jeugdzorg door intensievere en duurdere trajecten;

Bovenstaande zorgt voor een voortdurend veranderend speelveld voor de gemeenten met als gevolg dat de realisatie van de kosten t.o.v. de opgestelde ramingen niet met elkaar in lijn zijn. Daarnaast is er sprake van een constante toename van de zorgkosten omdat de gemeenten beperkt grip hebben op de genoemde ontwikkelingen. Dit maakt sturen en ingrijpen voor de gemeenten enorm complex en uitdagend.

Zorgcontractering

De **zorgcontractering vanuit de gemeente Arnhem omvat** alle werkzaamheden die de gemeente uitvoert ten einde vast te stellen dat de gedeclareerde zorgkosten overeenkomen met gemaakte afspraken tussen zorgaanbieders en de gemeente. Dit betekent dat het college vaststelt dat de declaraties overeen komen met beschikkingen verstrekt aan burgers, gesloten contracten met zorgaanbieders en dat voor de gedeclareerde zorg ook een prestatie is geleverd door de zorgaanbieder. Hierbij is zowel de kwaliteit als kwantiteit van belang. Met name door de inzet van data-analyse heeft de gemeente inzicht in de processen en de geldstromen. De gemeente heeft een controleplan opgesteld inzake het sociaal domein, waarin actiepunten zijn opgenomen om de juistheid en rechtmatigheid van de zorg zelfstandig vast te stellen zonder gebruik te maken van de controleverklaringen en productieverantwoordingen van zorgaanbieders. In de afgelopen jaren is gebleken dat meerdere zorgaanbieders niet voldeden aan de contractuele bepalingen en dat de zorg waar de gemeente Arnhem de rekening voor heeft betaald niet of slechts gedeeltelijk werd geleverd. Binnen het zorgdomein is het vaststellen of de prestatie is geleverd een complex proces omdat de gemeente hiervoor afhankelijk is van de registraties van zorgaanbieders of van de signalen van cliënten.

Naar aanleiding van verschillende signalen zijn door de gemeente Arnhem diverse onderzoeken opgestart om vast te stellen dat de zorgaanbieder een prestatie heeft geleverd voor de gedeclareerde zorgkosten. Op basis van deze onderzoeken hebben terugvorderingen plaatsgevonden omdat geen prestatie was geleverd. De gemeente Arnhem heeft als gevolg van deze uitkomsten een aantal contracten beëindigd. Wij zien een toenemende tendens dat zorginstellingen na afloop van het verslagjaar met terugwerkende kracht declaraties indienen bij de gemeente. Wij wijzen uw organisatie graag op deze landelijke ontwikkeling om, in samenwerking met Zorglokaal (tegenwoordig Verdergroep), tijdig inzicht te verkrijgen in deze eventueel nakomende declaraties zodat de gemeente niet voor verrassingen komt te staan.

Bevindingen interim-controle

Onderwerp

Boodschap

Interne beheersing | Ontwikkeling financiële beheersing sociaal domein (vervolg)

Jeugdzorg

De afgelopen jaren is het aantal jongeren dat gebruik maakt van de jeugdzorg steeds verder toegenomen. Door de complexere zorgproblematiek van veel jongeren worden de doorlooptijden van de trajecten langer. Hierdoor nemen ook de kosten toe. Daarnaast hebben de aanbieders van Jeugdzorg te maken met dalende inkomsten door bezuinigingen vanuit de Rijksoverheid en door oplopende kosten als gevolg van de toename van inhuur van medewerkers omdat een groot deel van de zorgverleners als ZZP'er werkt, de stijgende locatiekosten en landelijke CAO stijgingen. De kwaliteit van de geleverde zorg kan hiermee onder druk komen staan en een kostendekkende exploitatie is voor jeugdzorgaanbieders dan niet meer te realiseren.

Door de gemeente Arnhem zijn inmiddels preventieve maatregelen getroffen om de instroom in de jeugdzorg te beperken / terug te dringen en door de gemeente Arnhem worden gesprekken gevoerd met de zorgaanbieders om te analyseren wat de mogelijkheden zijn om de kosten toch beheersbaar te houden. Vanaf 1 januari 2025 zal door de overheid ook de regelgeving rondom de inhuur van ZZP'ers gehandhaafd gaan worden om schijnzelfstandigheid van ZZP'ers te voorkomen. Het doel van de Rijksoverheid is om schijnzelfstandigheid tegen te gaan en de arbeidsmarkt weer in balans te brengen. In de sluitende begroting 2025 en in de meerjarenraming 2025-2029 zijn de bezuinigingen vanuit de Rijksoverheid door de gemeente ingerekend voor de WMO en Jeugdzorg. Voor de mogelijk onvoorziene volume- en tariefontwikkelingen in de (jeugd) zorg en het niet realiseren van de bezuinigingen vanuit de rijksoverheid zijn in de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen risico's ingerekend.

Informatievoorziening

De gemeente Arnhem gebruikt data-analyse om aan de hand van de beschikbare data de resultaten en de ontwikkeling van de zorgkosten binnen het sociaal domein te voorspellen. Hiermee heeft de gemeente Arnhem de voorwaarden gecreëerd en inzichten verkregen in de ontwikkelingen binnen het zorgdomein. Door de hierboven genoemde oorzaken is het echter niet in alle gevallen goed mogelijk om de resultaten op voorhand al te voorspellen. De geraamde lasten en de realisatie kunnen hierdoor dus van elkaar afwijken en ook naar de toekomst toe kunnen hier verschillen ontstaan. Dit zijn landelijke ontwikkelingen waar alle gemeenten in Nederland mee te maken en dit is dus niet uniek voor de gemeente Arnhem.

Interne beheersing | vereenvoudiging rapportageproces

De begroting, turaps en jaarrekening waren tot en met 2023 opgebouwd en ingericht op wijk- en programmaniveau. Om het rapportageproces te vereenvoudigen door het aantal memoriaalboekingen, als gevolg van interne doorbelastingen en het verklaren van afwijkingen op stads- en op wijkniveau, te beperken is er voor gekozen de rapportages aan te passen. In de begroting 2024 is een nieuwe werkwijze geïntroduceerd waarbij de 8 afzonderlijke wijkprogramma's financieel samengevoegd worden tot één wijkbegrotingsprogramma. De jaarstukken 2023 zijn overeenkomstig deze nieuwe systematiek opgesteld en dit zal ook voor de jaarstukken 2024 toegepast worden. De jaarstukken zijn dan, in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) qua inrichting weer gelijk aan de begroting.

Wij hebben vernomen dat in de perspectiefnota 2026-2029 en begroting 2026 een vervolgstap wordt gezet door in de stedelijke begrotingsprogramma's S00 tot en met S12 wijkspecifieke inhoudelijke doelen op te nemen. Wij adviseren uw raad en college om deze wijkspecifieke elementen vooral op inspanningsniveau uit te werken en geen volledig wijkspecifieke doelenbomen op te nemen in de stedelijke begrotingsprogramma's.

Bevindingen interim-controle

Onderwerp

Boodschap

Interne beheersing | Verbonden partijen

Een aantal publieke taken voert de gemeente Arnhem uit via verbonden partijen. De gemeente Arnhem heeft zowel bestuurlijke- als financiële belangen in deze verschillende verbonden partijen van de gemeente. Dit kan zijn in de vorm van deelname in een gemeenschappelijke regeling waar de gemeente Arnhem voor het takenpakket een jaarlijkse exploitatiebijdrage betaald of in een andere juridische vorm waarbij deze partij een jaarlijkse subsidiebijdrage of een eenmalige projectsubsidie ontvangt. Met name wanneer verbonden partijen in financieel zwaar weer terechtkomen is monitoring op de verbonden partijen vanuit de gemeente(raad) een belangrijk instrument om inzicht te hebben in het realiseren van de doelen binnen de gestelde kaders om hiermee de risico's voor de gemeente te beheersen.

Het beleidsdocument van de gemeente Arnhem om sturing en control op de verbonden partijen uit te kunnen oefenen is de kadernota verbonden partijen. Wij hebben bij onze interim-controle geconstateerd dat de huidige kadernota verbonden partijen van de gemeente Arnhem sinds 2016 niet meer is geactualiseerd. Deze voldoet hiermee op onderdelen niet meer aan de huidige wet- en regelgeving. Wij onderschrijven het voornemen van het college om deze kadernota te actualiseren en adviseren u daaraan prioriteit te geven.

Interne beheersing | Omvorming De Connectie

Uit de raadsbrief van 15 oktober 2024 blijkt de intentie tot het omvormen van De Connectie van een gemeenschappelijke bedrijfsvoeringsorganisatie naar een hostingmodel met de gemeente Arnhem als gastheergemeente. Deze ontwikkeling brengt de gemeente mogelijk veel voordelen op het gebied van eenvoudiger besluitvorming, slagkracht en flexibiliteit, maar ook op gebied van interne beheersing. De organisatiewijziging brengt met name ten aanzien van de transitie ook risico's met zich mee. In de transitieperiode bestaat het risico dat de organisatie in een vacuüm terecht komt waarbij alle aandacht gaat naar de transitie in uitvoering, maar niet meer naar het investeren in en het doorontwikkelen van de taakstellingen die nu bij De Connectie zijn belegd, denk hierbij bijvoorbeeld aan de investeringen op gebied van cybersecurity. Verder zijn er ook risico's met betrekking tot het afvloeien van personeel, de overname van de activa, het eigenaarschap van de (IT-)infrastructuur en de kostenverdeling tussen de gemeenten. **De gemeente Arnhem gaat een invlechtsplan opstellen** waarbij wij adviseren nadrukkelijk in te gaan op voorgenoemde risico's.

Bevindingen interim-controle

Onderwerp

Interne beheersing | Beheersing IT-risico's

Boodschap

VNG Digitale Agenda 2028

Met de nieuwe *Common Ground visie* hebben gemeenten in samenwerking met de VNG gezamenlijk gekozen om te werken naar een gemoderniseerde informatievoorziening die minder versnipperd is en waarbij gegevens altijd beveiligd en actueel zijn. Hiermee willen de gemeenten goede dienstverlening bieden en slim en data-gedreven werken aan de maatschappelijke opgaven, tezamen met andere overheidsorganisaties. In september 2024 hebben alle gemeenten gezamenlijk de *Digitale Agenda 2028* gelanceerd om deze doelstellingen te realiseren.

Met de Digitale agenda 2028 wordt gestuurd op 3 principes:

1. Normeren en democratiseren,
2. Mogelijk maken en;
3. Kansen benutten.

Een belangrijk onderdeel van het tweede principe is het thema *Eigen huis op orde*; het op orde hebben van de eigen IT-beheersing en voldoen aan de relevante wet- en regelgeving op gebied van informatiebeveiliging en privacy, zoals de Baseline Informatiebeveiliging Overheid.

Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO2)

Per augustus 2024 is de vernieuwde Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO2) gepubliceerd. Hiermee is het kader gesteld waaraan o.a. gemeenten moeten voldoen om tot een veilige digitale omgeving te komen. Met de vernieuwde BIO2 heeft de VNG de belangrijke Europese richtlijnen zoals de NIS2 samengebracht tot één raamwerk. De NIS2 ziet toe op het versterken van de cyberweerbaarheid. Daarnaast zet de BIO2 sterk in op risicomanagement met duidelijke Basisbeveiligingsniveaus (BBN) en verplichte maatregelen voor overheidsinstellingen.

IT-beheersing van uw stad

Uw gemeente heeft zich afgelopen jaren sterk ingezet om aan de vereisten vanuit de BIO te kunnen voldoen. Hierbij is een inhaalslag gemaakt en is de beheersing van IT-risico's verbeterd. Bovenstaande ontwikkelingen laten des te meer de volatiliteit op dit risicogebied zien. Met de nieuwe wet- en regelgeving en de snelle ontwikkelingen hoe cybercriminelen toegang kunnen krijgen tot de systemen en data vraagt een gedegen en risicogerichte aanpak van de IT-beheersing binnen uw gemeente. Uw gemeente onderkent het belang van het op orde hebben van haar eigen huis en is gezamenlijk met De Connectie deze beheersing aan het verbeteren. Het expliciet toetsen op en verantwoording afleggen over de naleving van de nieuwe BIO (tezamen met de EU-regelgeving) is aanbevolen.

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2024

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2024

Onderwerp	Boodschap
Fraude	De beroepsorganisatie voor accountants NBA bepaalt dat accountants in hun controleverklaring verplicht dienen te rapporteren over (hun werkzaamheden op het gebied van) fraude. Niet in algemene bewoordingen, maar specifiek per klant, met aandacht voor de onderkende risico's, de uitgevoerde werkzaamheden, en indien mogelijk en relevant ook de uitkomsten van die werkzaamheden. In onze controleverklaring bij de jaarstukken 2023 hebben wij hiervoor een separate paragraaf in de jaarstukken opgenomen. In dit kader vragen wij uw blijvende aandacht voor (de beheersing van) fraude. De basis hiervoor en startpunt voor onze controle is een gedegen en actuele frauderisicoanalyse van uw gemeente. Ook voor het boekjaar 2024 is het van belang dat u mogelijke kwetsbaarheden op het gebied van fraude onderkend in een frauderisicoanalyse, onderbouwd met getroffen beheersmaatregelen en kwantificeert op basis van kans x impact. Deze frauderisicoanalyse zou in onze optiek een door het college vastgesteld document moeten zijn. Hierover wordt door het college periodiek het gesprek voert met de auditcommissie en/ of gemeenteraad zodat continu aandacht blijft voor het onderwerp fraude. Naast deze frauderisicoanalyse beschikt de gemeente Arnhem over diverse beleidsdocumenten zoals een gedragscode, regeling melden vermoeden misstand en een regeling melding ongewenst gedrag. Actualisatie van de frauderisico-analyse heeft in 2021 plaatsgevonden. Naar aanleiding van de actuele ontwikkelingen (zoals de geplande investeringsprojecten) adviseren wij u om de frauderisico-analyse te actualiseren.
Aanpassingen BADO	Op basis van de huidige verwachtingen zal vanaf 2025 het Besluit accountantscontrole decentrale Overheden (BADO) worden aangepast. Hierin wordt de goedkeuringstolerantie aangepast van 1% naar 2% van de totale lasten. Daarnaast wordt ook de omvangsbasis aangepast. Op dit moment zijn dit de totale lasten inclusief dotaties aan de reserves. Dit laatste komt te vervallen, waardoor de omvangsbasis alleen de lasten omvat exclusief reservemutaties. Dit heeft in beginsel geen gevolgen voor de gemeente en controlewerkzaamheden die worden uitgevoerd in het kader van de rechtmatigheidsverantwoording. Wel kan dit betekenen dat er sprake is van een impact op de omvang van uit te voeren controlewerkzaamheden vanaf boekjaar 2025, zoals het uitvoeren van detailcontroles. Op basis van de begroting 2025 kan een eerste inschatting gemaakt worden van de impact hiervan tussen boekjaar 2024 en 2025. Wij treden tijdig met u in overleg wat deze wijziging voor boekjaar 2025 betekent.

Bijlage

Reikwijdte van onze werkzaamheden

Reikwijdte van onze werkzaamheden

Reikwijdte van onze werkzaamheden

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel over de jaarrekening van 2024, teneinde vast te stellen dat deze een getrouw beeld geeft van de financiële positie van de gemeente Arnhem, met inachtneming van de wettelijke bepalingen van het Besluit Begroting en Verantwoording.

Een jaarrekeningcontrole heeft niet als doel om enige zekerheid te geven over de kwaliteit van de interne organisatie. De controle bestaat uit een combinatie van controlewerkzaamheden, waaronder een risicoanalyse, analytische procedures, detailcontroles en voor zover mogelijk en efficiënt het testen van de interne beheersingsmaatregelen die zijn gerelateerd aan en relevant zijn voor de controle. Wij richten ons hierbij alleen op de interne controle-omgeving die relevant is voor onze oordeelsvorming over de jaarrekening.

De Boardletter is gebaseerd op onze interim-controle als onderdeel van de jaarrekeningcontrole 2024. Volledigheidshalve merken wij op dat onze controlewerkzaamheden, analyse en evaluatie zijn uitgevoerd in het kader van de door uw gemeenteraad verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening 2024.

De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door ons als accountant van de gemeente Arnhem toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen nemen wij de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe en rechtmatige beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

De risico-inschattingen hebben niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing. Hierdoor is onze analyse en evaluatie beperkter dan deze zou zijn geweest in het kader van een opdracht tot het geven van een oordeel omtrent de opzet, het bestaan en de efficiency van de interne beheersing als geheel en bestrijkt deze daarom niet noodzakelijkerwijs alle in de interne organisatie vervatte tekortkomingen.

Daarnaast is onze controle niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Indien wij aangesteld zouden zijn om een fraudeonderzoek bij de gemeente Arnhem uit te voeren, zouden wij wellicht additionele bevindingen hebben geconstateerd en observaties hebben gerapporteerd dan die welke nu zijn opgenomen in de boardletter.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL”), its global network of member firms, and their related entities (collectively, the “Deloitte organization”). DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) and each of its member firms and related entities are legally separate and independent entities, which cannot obligate or bind each other in respect of third parties. DTTL and each DTTL member firm and related entity is liable only for its own acts and omissions, and not those of each other. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about to learn more.

Deloitte provides industry-leading audit and assurance, tax and legal, consulting, financial advisory, and risk advisory services to nearly 90% of the Fortune Global 500® and thousands of private companies. Our professionals deliver measurable and lasting results that help reinforce public trust in capital markets, enable clients to transform and thrive, and lead the way toward a stronger economy, a more equitable society and a sustainable world. Building on its 175-plus year history, Deloitte spans more than 150 countries and territories. Learn how Deloitte’s more than 415,000 people worldwide make an impact that matters at www.deloitte.com.

This communication contains general information only, and none of DTTL, its global network of member firms or their related entities is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte organization shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.

© 2024. Deloitte Netherlands.